DISSERTATIO INAVGVRALIS
CHEMICO-MEDICA,
DE

VITRO ANTIMONII CERATO.

HANC,
CONSENTIENTE GRATIOSA FACVLTATE MEDICA,
PRAESIDE
VIRO
EXCELLENTISSIMO AC EXPERIENTISSIMO,
DOMINO

PHILIPPO FRIDERICO GMELIN,

MED. DOCT. BOT. ET CHEM. P. P. O.
FACVLT. SVAE p. t. DECANO,
PRAECEPTORE SVO AETERNVM COLENDO,
PRO LICENTIA,
SVMMOS IN MEDICINA ACQVIRENDI HONORES,
a. d. APRIL. 1756.
DEFENDET
AVCTOR

CHRISTIANVS LVDOVICVS BILFINGER, *Sielmingensis.*

TVBINGAE, TYPIS ERHARDTI.

* * * * * * * * *

Infidum cerâ celat medicina venenum;
Sic morbi ſtimulos dividit acre minus.

Q. D. B. V.

PRAEFATIO.

Nolo diffundi, in commemorandis iſtis rationibus, quae thema hoc ſuadebant. Inquiſivi tale in argumentum, quod ſeſe & uſu & novitate commendaret ſua. Utrumque ſpero fore ut ſiſtatur. Multoties *Excellent. Dn. Praeſes*, quos ex medicamento hoc hauſerat fructus, pro ea, qua in me nunquam non fuit benevolentia, privato enumerabat diſcurſu. Commendavit idem orbi medico pag. 28. diſſertationis priori anno, me Reſpondente, habitae, quae inſcripta erat: *Botanica & Chemia ad praxin medicam applicata &c.* Verum abhorrui tale, quod multum iam ab eruditis detritum eſſet, diſſertationis argumentum, ne, undique collatis operâ meâ membris, turpe miſceretur chaos. Cum autem ſemel hoc incidiſſem in thema, totus in eo eſſe ſtudui, ut, *naturalem ſemper ſequens dicendi ordinem*, in forum medicum aliquid protruderem, quod eſſet vendibile.

Iuvabit ſuccinctam medicamenti huius nectere hic *hiſtoriam*. Primus, qui hoc medicamentum vel invenit, vel in uſum vocavit, fuerat *Dn. Steele, Paſtor Lochmabii, Scotiae meridionalis civitatis*. Accepit poſtea *D. Georgius Youngius* medicamenti huius formulam. Fidem iſti primo denegavit, venenum viſo. Tandem, ſumma uſus circumſpectione, effectus obtinuit, omnem ſpem longe ſuperantes. Noluit, alios latere hoc medicamentnm, dyſenteriae potiſſimum dicatum. Tradidit igitur huius medicamenti deſcriptionem *Dno Joh. Pringle, Med. D. Societat. Medicae Collegae, in academia Edinburghenſi Ethices Profeſſori*. Praelegit is amici laudabile conſilium medicorum concioni, quo factum eſt, ut locum inveniret in Actorum huius Societatis Tom. V. Part. I. n. 15. p. 238. quæ *Altenburgi* à Cl. *Dn. D. Kœnigsdœrfer* in vernaculam noſtram translata, excudebantur ſub titulo: *Mediciniſche Verſuche und Bemerckungen, welche von einer Geſellſchaft in Edinburgh durchgeſehen und herausgegeben werden*. Migravit porro medicamenti huius gloria trans mare, ad *Gallos*. Cl. *Dn. Geoffroy* ſententiam ſuam, deſcribendam deinde, propoſuit *dans les Memoires de l'Academie Royale des Sciences, année* 1745. *pagina mihi* 230. Cl. *Dominus du Hamel* & Cl. *Dn. Arnaud* plane egregium, quem ipſis praeſtitit uſum, commemorant dans l'année 1746. Ante biennium & quod excedit, *Tubingae*, *Stuttgardiae* dein, ſparſimque noſtram per patriam, in uſum vocari cœpit, ubique eodem reſpondente eventu, i. e. feliciſſimo.

Tentabo, ut ſpecimine hoc academico aliquid ad divulgandum ulterius eius uſum conferam. Faxit Deus, ut qualescunque noſtrae meditationes in ſui gloriam, aliorumque cedant ſalutem. *Vitia iuventus noſtra excuſabit, reique difficultas!*

§. 1.

§. I.

Varia dantur *vitra*, quae parari solent ex *antimonio*, utplurimum non nisi colore differentia. Decem indicat *Schroederus* varietates a). Ut enim colores vitro huic concilient varios, varia ipsi miscent; modo *boracem*, modo *sulphur*, modo *gemmae sal*, modo *auripigmentum*. Verum his humani ingenii lusibus non immorabor. Placet id tantum penitius considerare, quod vitro antimonii *cerato* basis est, sc. *hyacinthinum*, quod sola paratur calcinatione, neque ullius materiae additione eget, dum antimonii crudi, quantacunque lubuerit, portio, in patina terrea in pollinem grysei coloris convertitur, atque dein fortiori calore denuo liquatur, & super marmoreum lapidem aut cupream laminam effunditur b). Dum haec aguntur, fumus exit albus, densus, foetidus, qui, procul dubio, quoad maximam partem sulphur antimonii est. Vitrum hoc est *virulentissime emeticum*, hominibus vero venenum c), animalibus non item, quibus non nisi anxios motus vomitusque provocat d), sicut in genere quadrupedia multo minus validioribus adficiuntur medicamentis, ac quidem homines e). Si rei huius investigare volumus rationem, multae sese nobis offerunt difficultates. Sunt observationes de venenis

a) Pharmacopoea medico-chemica. Francof. 1669. p. 422.

b) Pharmacopoea Wirtenbergica. T. II. p. 221. Stutg. 1750.

c) Teste Barnero, Uladislaus, Poloniae rex, XVI. eius granis, sibi exhibitis, internectus est. Conf. quoque Wepfer. in historia Cicut. aquaticae. Basil. 1716. pag. 254. seqq. Conf. omnino Frid. Hoffmanni Opusc. patholog. pr. dec. 2. Diss. VII. p. 456. ubi ab octo granis vomitus, convulsio, mors.

d) Sproegelii diss. inaug. sistens experimenta circa varia venena in vivis animalibus instituta. Goettingae 1753.

e) Non possum quin exemplum referam, quod mihi ipsi se obtulit. Cani, non nimis robusto, Tartari Emetici grana IV. exhibui; is vero non nisi tribus vicibus, sine magna vehementia inde vomuit, quae dosis in viro, ceterum satis robusto, sine dubio, hyperemesin excitasset.

nis & emeticis, quae oppido brutis ſunt deleteria: cum tamen homini non niſi vomitus excitent, certe, eadem doſi data, non mortem inferant. Dubius inde haereo, num confidenter ſatis aſſerere liceat, differentiam effectus a maiori robore corporis aſſumentis pendere, maiorive ingeſti efficacia. Annon potius oportet effectus repetere a diſcrimine corporis aſſumentis utriusque, ubi non tam robur diſcrepantiam facit, verum potius diverſa utriusque corporis diſpoſitio, alia e ratione, efficaciae ingeſti plus minusve reſiſtit, eandemque impedit activitatem?

§. 2.

Differt *antimonii vitrum* plurimum ab omnibus aliis iſtis calcibus, quas alias parare ſolent ex antimonio. Placet inveſtigare, quantum diſcrepet vitrum ab antimonii iſta calce, falſo *diaphoretica* dicta. Quoad uſum medicum differre eſt in propatulo; haec enim non eſt, niſi terra ſemimetalli, ad ſenſum iners plane, leniter deſiccativa, cum ab acidis non mutetur *), & ultra primas vias certo evagari non poſſit. Verum & hîc fido experimento nullo efficax cenſeri poteſt, niſi ſupponas aliquam partem non in plenam eſſe mutatam calcem, aut non omnes ſalinas particulas ablutas eſſe, quod vero contra praeparationis regulas peccaret. Inde ſane ex diaphoreticorum ordine eſt proſcribenda, quod laudabili conſilio fecit *Cl. Dn. D. Loeſecke* f). Verum, quid de ea, chemicis examinata principiis, dicendum mihi videatur, hic enarrabo. Eam ſcil. ingredior opinionem, ut putem, detonatione iſta, nitri ope facta, particulas antimonii metallicas deſtrui plane, non ſolum quoad combinationem cum reliquis antimonii partibus, ſed & ſecundum indolem & genium partium metallicarum ipſarum. Patet hoc

*) Experimenta hanc in rem inſtituit, mire, ut iam exaratis his vidimus, nobiscum ſentiens b. Rudolph. Jac. Camerarius in theſibus medicis inauguralibus, reſp. Zellero. Tub. 1715.

f) Abhandlung der auserleſenſten Arzneymittel. Berlin. 1755. p. 231. Nolo autem ratiocinationibus his iis contradicere, qui miram in illo experientia ſua deprehendiſſe diaphoreticam vim, ſibi perſuadent. Nos enim, non niſi ex iis iudicamus hîc argumentis, quae chemia offert.

hoc exinde, quoniam calx haec redigi in regulum ulla hactenus nobis cognita arte nequit. Demonstratur hoc nobis potissimum in *materia* ista *perlata*. Haec enim omnibus numeris vera calx est. Obiectio ista facile diluitur, quam formari video. Putasset quis, obloqui me experientiae, quae antimonium diaphoreticum, *quoad aliquam partem*, in regulum, addito phlogisto, reduci posse affirmat. Sed anne stibium diaphoreticum *omne vera* calx est? Nihil inde probatur, nisi id, quod non sufficiens adhibita fuerit nitri quantitas, quae in calcem convertere potuisset antimonium *omne*. Fac igitur, novam stibium hoc diaphoreticum experiatur detonationem. Videsis, utrum valeas ex cineribus suis revivificare regulum. Habebis materiam perlatam, tuam semper eludentem diligentiam. Tentabis reducere vitrum, & diutissime tostum: obtinebis regulum! Habemus igitur characteres istos essentiales, qui antimonii vitrum a calce eius diaphoretica distinguunt.

§. 3.

Vitrum antimonii vomitus excitare, eosdemque vehementes iam diximus §. 1. Sed qua ratione id fiat, in eo iam erimus occupati. Apud omnes, quoscunque hanc ob rem in consilium vocavi, auctores, nihil deprehendi, nisi aliquod: *mirari subit*, altumve silentium. Insulse plane egit *Hermannus* g), dum vitro huic sal aliquod volatile purgans cum terra adstringente inesse asseverat. Quivis enim perspicit, quid misera talia effata sibi velint. Neque sufficit, tenello quidem meo iudicio, ceterum affabre satis efficta *Cl. Dni Geoffroy* theoria. Asserit is h), stibii vim emeticam a certo quodam salium & sulphurum consortio, & quadam earum proportione pendere; ita quidem, ut sulphura a salium particulis non nimis irretiantur, facile rarescere & expandi possint; nec non etiam, ut salina spicula non crassiora, non fixiora, non maiori copia adsint, & tamen sulphureis partibus adhaerentia facile ab

g) Pauli Hermanni Lapis lydius materiae medicae, praefixus institutionibus materiae medicae Teichmeierianis. p. 19. Jen. 1737.

h) Mater. Medic. T. I. p. 235.

ab iis abripiantur & eleventur. Si in ventriculo iam fiat, ut volatilitate sua eius tunicam superiorem convellant salia, oriri vomitum; si in intestinis demum ista rarefiant sulphura, sedes provocari; si in sanguine, diaphoresin urgeri. *Haec Dn. Geoffroy.* Verum enim vero, si fateri gestimus, quod res est, neque haec theoria satis explicat. Si enim vitrum antimonii attente perquirimus, non nisi *fixa* omnia deprehendimus; tam diu enim in igne debet detineri, donec omnis cessat fumus, eodem auctore id praecipiente i). Ergo ventriculi calor nil reddet volatile, quod abigere nequivit ignis. Deinde vix puto, probari posse, restitisse sulphuris aliquid in vitro antimonii, certe non multum. Id enim observatio docuit, non omnia corpora, etiam calcinando, omni emungi posse suo phlogisto. Inde quoque videtur terrae antimonii metallicae arctissime nuptam esse quandam sulphuris partem, quae renuit separari, cum ex ipso singulari connubio fixa reddita sit; uti e contrario saepe fit, ut fixa corpora, si ipsis addideris volatiliora, induant alas. Porro, aliquid remanere sulphuris, docet reductio antimonii vitri in regulum, cum antimonium diaphoreticum priori ornari forma regulina nunquam possit. Arguit idem *Tinctura rubra Boylei* k), quam parat, dum verum antimonii vitrum quibusdam acidis spiritibus *cum* vel *sine* spiritu vini extrahit. Acida enim & alcalia mixta partibus, sulphura & olea continentibus, rubrum producere colorem, idem notat l). Interim, infinite paucum, id esse debet, quod restat, sulphur, quod simul fixum satis est, uti in prioribus demonstravimus lineis. Porro: ubi sunt ista salia, quorum cum sulphureis partibus fieri debet combinatio? Neque idem auctor, neque alii ullibi antimonio eiusve regulo sal aliquod proprium inesse dixerunt; neque licebit unquam deprehendere aliquod, nisi forsan id, quod postea dicetur. In praeparatione vitri antimonii nullum accedit sal § 1. Ergo nec ex hoc momento datur perspicere theoriam *Dn. Geoffroy.* In antimonii butyro

v. gr.

i) Libr. cit. p. 222.

k) Experimenta & considerationes de coloribus. Londin. 1665. p. 286.

l) Ibidem.

v. gr. & bezoardico minerali id forsan obtinere posse, non negaverim plane. Sed id neutiquam concipere possum, eadem fieri in vitro. Veritati magis accedit *Frid. Hoffmannus*, qui m) statuit, vitrum antimonii agere sale subtilissimo, acerrimo, caustico. Interim tamen scapham non audet dicere scapham, neque determinat, cui maxime venenorum generi sal hoc debeat adnumerari. Missis itaque aliis, recensebo, quid ego sentiam.

§. 4.

Illud, quod in vitro antimonii emeticum est, quaeri debet aut in partibus regulinis, aut alio in corpore, quod unitum est vitro ipsive antimonio. Regulinae partes ipsae emeticum esse nequeunt. Vis enim poculorum emeticorum desinit tandem esse emetica. Contrariantibus aliis oppono *vel solam Boerhaavii* auctoritatem, qui mihi instar omnium observator fidei probatissimae n). Adiungere ipsi possum consensum Domini *le Mort* o), qui finitas omnino vires antimonii vitro adscribit p). Si vis emetica ex regulinis particulis foret, cur non pergeret esse eadem, mutato vix poculi pondere? Ergo decet hanc virtutem quaerere alibi. Decet quaerere in corpore aliquo, facile per menstruum conveniens a vitro avellendo, cuius tamen parva admodum portio tales excitare motus possit. An *sulphur* id facit? Dubitamus iure, eodemque maximo. Sulphur antimonii nil est, nisi sulphur vulgare, cui adhaeret aliquid portionis regulinae. Sulphur igitur antimonii per se, quatenus liberum est a particulis regulinis, nullum excitabit vomitum. Quid? quod! certo constat experimento practico, sulphur antimonii eo longius ab omni emetica discedere vi, quo maiori cura separatum est ab omnibus regulinis partibus. Ast de particulis regulinis diximus. Dices forsan: *at nescimus, quid combinatione duorum horum*

m) Medic. Rational. Systems. Hal. 1720. T. II. p. 186.

n) Element. Chem. P. II. p. 443. Lips. 1732. ubi ita habet: Vis tamen haec (emetica) cito satis exhauritur infusionis repetitione, sine magna iactura substantiæ (poculi).

o) Collectanea chymica Leydensia, edita à Morley. Lugdb. 1684. p. 53.

p) Aliud, idemque validum argumentum, ordo voluit poni ad finem §. 6. hui. diss.

rum corporum fiat? Bene! Sed ut omnia praeſcindam dubia, tibi in memoriam revocabo, omne fere in exilium agi ſulphur, quod iam §. 3. ſollicite adſtruximus. Addo hîc, noſtram probari opinionem reguli vitrique praeparatione; vaporibus iſtis, quos calx antimonii undique ſpargit, ſulphureis, dum in vitrum mutatur; probatur ea obſervatione, quae docet per ſpiritum vini nullam extrahi e vitro antimonii vim emeticam q). Stat igitur ſententia, ſulphuream in vitro antimonii partem non eſſe, unde vim emeticam vitrum habet; experimenta certe id nondum nobis perſuadere, immo potius declarare ea contrarium. Ex his patet, cur nimium a veritate diſcedat *Cl. Dn. D. Eberhard*, ſtatuens, venena maxime operari per phlogiſton, in ipſis abſconditum r), cum partim in vitro antimonii nullum amplius adſit ſulphur, ſaltim paucum, idemque fixum ſatis; partim, quoniam ſulphur & principia inflammabilia quaeque imminuunt venenorum ferociam; immo vero, multâ toxicis addita copiâ, eadem plane innoxia reddunt, quod poſterius erudite admodum monet *Celeberr. D. D. Vogel* s).

§. 5.

Ex his igitur nullatenus aliqua elicitur virium emeticarum, in ſtibii vitro obviarum, explicatio. Quodſi autem catalogum corporum iſtorum ſimplicium pervolvo, quae in nobis vehementiſſime parca operantur portione, facile provehimur ad *Arſenicum*. Habet illud omnes iſtas dotes, quae explicandae feroci actioni vitri antimonii famulantur. Non negaverim, arſenicum, ut ſemper emeticum t), deprehenſum hactenus non eſſe. Interim tamen, cum tanta ſit dilutum fluidi quantitate, ac quidem infuſum vitri antimonii exhibetur, ſc. ad uncias duas, *vero* admodum *ſimile* eſt, poſſe id qualemcunque iam ventricu-

lo

q) Loeſecke libr. cit. p. 603. nr. 11.

r) Gedancken von der Würckung der Arzneymittel überhaupt. Halle. 1750. pag. 151.

s) Medicinische Bibliotheck I. Theil. pag. 400.

t) Sproegel tamen, diſs. cit. aſſerit p. 50. ab arſenico productos eſſe vomitus praeter alia mala, & haud raro in iis, qui non nimium veneni huius ſumſerunt, iidem ſuccedunt. Conf. etiam Frid. Hoffmanni Med. Rat. Syſtem. T. II. p. 190.

lo imprimere ſtimulum, qui talibus effectibus producendis par ſit. Ubi enim emeticorum & purgantium operationem in corpore noſtro per prolixa ratiocinia invenire & detegere volumus, ſane in labyrinthum devolvimur, omni deſtitutum filo ariadneo. Judicamus igitur, tutiſſimum eſſe, ſoli aures praebere experientiae, & caſtis obſervationibus id agere, quod alii longa conſequentiarum fabricatione, ſaepe inſulſe ſatis, praeſtare allaborant.

§. 6.

Enumerandis iam coacti rationibus ſtatuimus ineſſe vitro antimonii plurimum arſenicalis ſubſtantiae u), aut, ſi mavis, hoc ipſum vitrum eſſe arſenicum, mutata pauliſper veſte incedens. Id ut eo evidentius redderem, repetii aliqua, quae *Dn. Macquerus* circa arſenicum inſtituit experimenta v), quae magna ex parte idem probare viſa ſunt. Aſſerit Macquerus, *flavum* praecipitari *mercurium vivum* ope Arſenici. Diſſolvi igitur in Spiritu Nitri mercurium; addidi ipſi infuſum vinoſum vitri antimonii, & praeceps cecidit pollen, aurantii coloris. *Limaturam Martis* per arſenicum cadere colore *ex albo - flaveſcente*, docuit idem. Repetii hoc, dum limaturae Martis, in aqua forti ſolutae, admiſcui dictum infuſum. Obtinui pulverem, qui flaveſcebat ex albo. *Plumbum*, uti ipſe obſervavit, *album* deiectum eſt. *Biſmutum*, in ſpiritu nitri ſolutum, debebat ſecundum obſervationes Macquerianas album cadere. Non diſſimulabo, ad flavum parumper inclinaſſe pulverem, ſed maxima ex parte albidus erat. *Vitriolum viride* in grumos abire tradidit. Ubi iſtud diſſolveram in ſatis copioſa aquae quantitate, ita, ut aqueum colorem obtineret ſolutio, adfuſo vino, in quo vitrum antimonii per noctem iecerat, pulvis viridis praeceps datus eſt, neque grumos agere potuit, ob nimiam aquae quantitatem. Cor-

u) Neque vero illud hic volo *arſenicale principium*, quod adeo urget de re medica Eruditione ſua meritiſſimus Dn. D. Vogel, in inſtit. chem. §. 95. ſeqq. Multo purius arſenicum hic ſuppono.

v) Memoires de l'Acad. des Sciences de Paris. année 1746.

Corroboro haec artificio isto w), quo, ope *aquae calcis* saturatae, vitrum antimonii multum suis nocivis viribus exuitur. Vitrum scilicet hoc per triduum in aqua calcis digestum, ita mutatur, ut ad duodecim usque grana id exhibere permittatur; immo oculatissimus hic observator anonymus septies ita digestum, putat redigi fere in materiam aliquam, *stibio diaphoretico* viribus ferme parem. Inde sic tuto argumentor: Quodsi partes regulinae vomitus facerent, cur non pergerent provocare eosdem, infusionibus septies repetitis? Ergo id, quod emeticum inerat, certe quoad multam partem, eductum est x). Notatur vero, si cruditates acidae inhaereant ventriculo, dysphoriam excitari aut vomitus y), mala autem haec pauci esse momenti. Autumo hinc, id quod reliquum est arsenici in vitro stibii, extrahi saburra hac acida, & ventriculo molestum esse; cum vero parca eius sit quantitas, non adeo tristibus infensum esse posse corporibus nostris effectibus. Idem docetur, cum crocus metallorum, cui pro basi est vitrum antimonii, ita corrigatur per aquam calcis, ut decem eius grana *sedes* non nisi *duas* excitaverint.

§. 7.

Addo alia his argumenta. Momentum aliquod facit, quod arsenicum etiam vino dissolvi queat, uti ipsa aqua id agere valet z). Vitrum antimonii, verus metallorum lupus, omnia fere corpora metallica, teste Boerhaavio aa) igne actum validissimo, in auras distrahit. Idem facit Arsenicum bb). Annon vitrum antimonii id peragit ex indole arsenicali? Certe haec proprietas a reliqua facie metallica & antimonii, & vitri eius, prorsus abludit. Conducit optimorum chemicorum consensus

w) Commemorat id des Hamburgischen Magazins fünfzehnter Theil. 1755. 1. St. s. 14. 15. ubi egregia circa aquam calcis instituta sunt experimenta.

x) Hæc maxime Boerhaavianum istud §.4. sub initium dictum, confirmant.

y) Conspirant haec cum iis, quae §. 15. hui. diss. dicentur.

z) Macquer Anfangsgründe der theoretischen Chemie. Leipzig. 1752. p. 178.

aa) Element. Chem. loc. cit.

bb) Macquer libr. vix dicto p. 177.

ſus, qui docent, antimonium indoli huius ſemimetalli aut valde affine eſſe, aut omnino arſenici aliquid ineſſe ſtibio cc). Docimaſia omnis id confirmat. Multis iam ab annis obſervarunt metallurgi, metallica quaevis fere corpora principio arſenicali eſſe inquinata. At recentior demum artis metallurgicae ſcriptor *Lehmannus* demonſtravit: generari metalla & mineralia corpora tantum non omnia ex arſenico, terraque ſingulari metallica, ſuo tincta ſulphure. Verum, quod magis eſt, ſpecifice antimonialem inter regulum & arſenicum tanta occurrit phaenomenorum & relationum ad alia corpora ſymphonia, ut, qui collegit, & collecta deſcribit dd) ea reguli antimonii ſingularia phaenomena, celebris metallurgicae artis magiſter, *Cramerus*, non dubitet aſſerere, videri ſibi totum reguli antimonii & arſenici diſcrimen conſiſtere in eo, quod arſenicum in antimonio per vitreſcentem terram ſit fixatum. Addit, fieri inde, quod antimonium, metallis admixtum, uſtulatione ſola vix queat ab iis diſſipari, immo vero id, dum, liberiori igni expoſitum, avolat, ipſas deſtruere ſimul metallicas partes, & reddere volatiles. Momenti forſan quid adfert, ſi analogiam ſymptomatum iſtorum intuemur, quae ſumto antimonii vitro & arſenico conſignavit *Celeb. Wepferus* ee), quamvis non negemus, plurimum ea haud probare. Si quid valet aliorum auctorum conſenſus (at certe probabilitatis loco erit ſcriptori novitio), neſcio, utrum mihi non liceat producere *Kerckringium*, qui ff) monet, vitrum antimonii omni veneno deſtitutum non eſſe, quod, quamdiu antimonii partes ſalinae in ſuo vigore perſiſtant, tamdiu *arſenicalem* figuram & conſtitutionem prae ſe ferant.

§. 8.

cc) Idem, libr. cit. p. 179.

dd) Element. artis docimaſticae. P. I. Theoret. Lugdb. 1739. p. 35. 36. §. §. 77-82.

ee) Hiſtoria Cicutae aquaticae. pag. 249. ſeqq.

ff) Commentar. in Baſil. Valentini Curr. Triumph. Antimonii. Amſtel. 1685. p. 143.

§. 8.

Video iam eminus, formari adversus omnia haec, *dubia* varia. Duo maxime discutienda sunt. An satis probant dicta §. 6. experimenta arsenici in antimonii vitro praesentiam? Annon eadem praecipitata etiam ab alio corpore, v. gr. a solutis regulinis partibus, possunt reddi? Equidem certus sum, a vino id fieri non posse. Si sulphur incusas, nos defendimus iis, quae §. 4. dicta sunt. Si particulas regulinas praecipites tales stravisse pulveres putabis, denuo eandem habebis responsionem; immo eo ipso haud obscure fateberis, *arsenicale* quid subesse, nam fere omnia instituta experimenta id egerunt, quod *Arsenicum* apud *Macquerum*. Alterum, idemque speciosius argumentum sic habet: Annon avolat arsenicum, quod alias satis volatile est? Concedimus, a priori ut aiunt, multum hic dici non posse. Interim tamen, si omnia ea consulamus, quae a §. 4. ad 7. dicta sunt, & praecipue ea audiamus, quae §. 7. ex Cramero excitata sunt, cum oppido exempla sint in promtu, quae nos edocent, ita saepe volatilia figi a fixis, quibus intime, maxime ab ipsa natura sunt unita; si, inquam, omnia haec attenta volvimus mente, exigua tantum obiectioni huic restabit veritatis larva. An figuntur itaque arsenicales particulae a regulinis? An arsenicum eum perferre potest ignis gradum, qui stibium in calcem convertit antea, quam candeat? An candente stibio demum avolat arsenicum? Sed cur non idem exercet regulus in sulphur? An eam ob causam, quoniam sulphur magis volatile est, quam arsenicum? An sulphur lubentius auras petit, quam ut figi se patiatur a partibus regulinis? An in *antimonio diaphoretico* fieri potest, ut remaneat aliquid arsenici? In rite praeparato, beneque calcinato, non videtur. Annon inde nova eius a vitro differentia?

§. 9.

Omnia igitur haec argumenta, *simul sumta*, indicare videntur arsenici in stibii vitro praesentiam. Inquiramus iam ulterius in vitri deglutiti actionem. Bini potissimum sunt modi, quibus operationem eius explicare quis posset. An agit illud

spiculis

spiculis acutis metallicis? fibras ventriculi perfodientibus, irritantibus, & sic ad vomitum disponentibus? Equidem quantumcunque alias *Boerhaavium*, mortalium immortalitate dignissimum, veneror, hic sane ab eo discedere cogor. Ubi enim is de acrium actione loquitur gg) telis & gladiis suis nimis liberalis & periculosus est. Quis *salia*, abundanti aquae quantitate soluta, dixerit hoc modo activa fieri? Certe oculatissimi observatores in solutione salium nil tale vident. Et si salia suis spiculis acutis agerent, cur quaeso nullum imprimunt iis sensum, quos acuti tenent morbi, qui linguam eorum reddiderunt aridam, ita, ut ne minimum sentiant doloris, quamvis salia, etiam acerrima, linguae eorum adfricata fuerint. Haec nihilominus vera sunt, licet solutio in mera consistat divisione mechanica particularum integre salinarum, quae fit per interpositam aquam; ut facilis docet per leges crystallisationis horum salium regeneratio; & experimento quamvis nullo plena salinarum particularum in sua elementa resolutio demonstrari possit idoneo. Addimus, quod, ut chemici suis experimentis, quae aliis applicant salia corporibus, inveniunt, non agere illa, nisi soluta, sic certe semper efficacius (suo sensu), ita vero etiam haud dissimilis haec videatur conclusio: salium efficaciam in corpus humanum solutionem ad minimum non tollere. Quis *pilulas* istas *aeternas* ita in intestinis operari putaverit, undique acuratissime politas? Cur sal commune non eadem mala exercet, quam arsenicum aut Mercurius sublimatus? An ea est spiculorum in sale marino ratio, ut ita sint obtusa, quo minus queant nocere? At hoc non videtur vero simile esse. Quanta subtilitas inesse debet istis spiculis salinis, quae offeruntur in aqua forti regiaque. Deinde cur liquor anodinus mineralis Hoffmanni non est venenum, cum tamen Oleum Vitrioli tale sit, & dulcificatio salium eorumque spiculorum formam mutare posse non videatur. Certe ex Spir. Vini & encheireseos dulcificationis indole ne minimum id patet. Cur crocus metallorum oculum non laedit vulnusve, sed ventriculum, etiam medii grani pondere sumtus

gg) Tract. de viribus medicamentorum. p. 18, 19. Jenae 1752.

ſumtus miſero cruciatu cur ſubvertit *)? Certe ſi ſpiculorum theoria omnibus in ſalium generibus ſtare firmo volueris fundamento, phaenomenorum horum explicatio, niſi impoſſibilis, difficillima tamen erit. Multo liberalior eſt Cl. *Dn. Nicolai* hh), cui ſubſcribere nollem, aſſerenti, viſcidum ventriculi ſulphureum uniri debere ſalibus, ut intrudi queant in fibras. Non nego, multa, modo illo, à Bœrhaavio dicto, operari poſſe acria; verum ita de Carteſii ſecta eſſe nollem, ut haec adeo univerſali pronunciarem dictione. Puto enim verè ornare ſubinde Medicum ſinceram ignorantiae ſuae confeſſionem, quam hic effugere tanto poteſt minus, ſi candide vult agere, quo pluribus undique ſe tenebris circumfuſum experitur, quoties vel emeticorum ſpecies omnes, vel idioſyncraſiae humanae varietates cunctas, vel modorum diſcrimina, quibus excitari vomitus poteſt, ſerio ſecum perpendit animo.

§. 10.

Supereſt, ut dicam, quid ego ex theoria, hactenus propoſita, veritati exiſtimem ſimile. Vitrum antimonii, dum ingeſtum eſt, variis irroratur liquoribus, ſaliva, muco glandularum oeſophagearum, liquore enterico, immo & ſubinde poculentis, ingeſtis prius. Haec vero, penetrantia in vitri aditus quosvis, avellunt a regulinis partibus, partes *arſenicales*, quae deinde, *ſi placet*, intropremuntur inter fibras membranarum ventriculi, aut etiam nervos ventriculi ob figurae ſuae rationem vellicant, vel forſan (quoniam liberum iam arſenicum calore ventriculi naturali incipit ſuam exſerere volatilitatem, neque difficultatem movere poteſt, quod calor ventriculi minor ſit eo, quo vitreſcit antimonium **) ſolo ſuo odore alliaceo eosdem graviter adficiunt, & hoc modo vomitui velificantur. Nam veritati videtur ſimile, forte magis irritabiles ven-

*) Boerhaavii praelectionum cum notis Ill. Halleri T. VI. p. 389.

hh) Syſtema Materiae medicae, T. II. p. 245. Halae 1752.

**) Arſenicum volatile quidem reddi nequiret: at cogitandum erit, id iam liquoribus ventriculi ex vitro eductum eſſe.

ventriculi nervos distinguere felicius posse olfactoriis, ut certe passim ab effluviis huiusmodi gravius his moveantur. Eam enim ingredior opinionem multa medicamenta, etiam in ventriculo, solis suis effluviis odoratis nervos graviter ferire & valide afficere posse, inque iis motus excitare varios ii). Haec de antimonii vitro generatim dicta, sufficiunto!

§. 11.

Sicut ex antimonio vita & mors pro vario praeparationis modo, elicitur: ita in praesenti nostra tractatione medicamentum aliquod sistitur, salutiferum plane, simplici arte natum ex antimoniali veneno. Formula eius sic se habet kk): *In cochleari ferreo in fluxum redigatur cerae citrinae drachma una; fluenti misceatur vitri antimonii, in pollinem redacti, uncia una. Per semihorium detineatur super lentum sine flamma ignem, & spatula agitetur. Remotum ab igne effunde in chartam albam. Fac, fiat pulvis, in usum servandus.* Vitrum una cum cera fluit, & drachma ponderis amittitur ll). Quemcunque adplicaveris ignis gradum, & quamcumque eius durationem, idem est mm).

§. 12.

ii) Munio haec auctoritate Ill. van Swieten Comment. T. II. p. 548.

kk) Edinburghische Bemerckungen. T. V. P. I. p. 242.

ll) Id enim antimonio solenne est, decrementum pati, dum igni erat expositum. Conf. Clar. Vogelii Programm. de incremento ponderis corporum calcinatorum. Goetting. 1753. & quamvis praeceptor olim noster optimus D. D. Ioh. Georg. Gmelin in Comment. Petrop. T. V. p. 266. contendat, augmentum capere antimonii regulum calcinatum; fatetur tamen, tempus aliquod esse, ubi iterum pondus augmenti, protracta calcinatione, decrescat; ita, ut facile uniri queant tantorum virorum experimenta. Et quod maximum est, p. 272. libr. dict. augmenti huius assertionem variis adhuc premi contrariarum partium dubiis, asserit, ita, ut novis demum experimentis ea evicta se daturum promiserit, quae hactenus dubius quasi proposuerat.

mm) Ita Youngius. Verum tutissimum iudico multas ob causas, tempus id, eumque ignem non excedere, quae supra expressa sunt, modo nullae amplius adsint vitri particulae micantes, totaque massa eum nacta sit colorem, quem exhibet Nicotiana, naribus attrahi solita.

§. 12.

Iam ergo *ceratum* hoc *antimonii vitrum* ipſum ſeveriori ſubiiciam examini chemico-medico. Quod dum in me ſuſcipio, eum ſequar ordinem, ut primo iudicium aliquod proponam, quid mutationis hac ratione inducatur antimonii vitro. Iuvabit deinde, quos de iſto praedicant, colligere uſus; tandem vero profitebimur, quid ſentiamus, de modo iſto, quo ſuam in corpore humano exſerit utilitatem, varia ſubiuncturi problemata practica. Equidem autumo, me, ſi id praeſtitero, meo ſatisfeciſſe themati, quamvis non omne id exhauſerim, quod de vitro antimonii dici poterat.

§. 13.

Primo igitur loco, dum de mutatione meditor, quam ex inceratione patitur vitrum antimonii ſimplex, non ſine uſu erit, quid *Dn. Geoffroy* ſentiat, hic, in latinam verſum, tranſcribere. Ita vero ille nn): Multa cura repetii experimentum, adhibens vitrum antimonii, quod antea ipſe praeparaveram. Statim, ubi in mortario ferreo in pulverem eſſet comminutum, id trans cribrum miſi. Conieci pulverem hunc in ceram citrinam fuſam, & videbatur ſenſim ſenſimque imbibere ceram, quoniam, uti licet ſuſpicari, acidum cerae ſe evolvit durante reſolutione ſua, & cera ſuperficiebus grani cuiusque vitri adhaeret, aut quoniam cera uſta in carbonem vertitur, cuius particulae phlogiſtae uniuntur particulis vitri, quo fit, ut principium ſuum inflammabile, quod antea perdiderant, recuperent, & denuo regulus fiant. At vitrum hoc, ſi in quibusdam caſibus neque purgans neque emeticum ſiſtit, ſine dubio id inde fit, quoniam particulae pulveris obductae ſunt ſpecie quadam vernicis bituminoſae ex cera combuſta, quam acidi ventriculi ſucci non reſolvunt, niſi difficillime; & ſcimus omnino, quod ex vario aciditatis ſuccorum horum gradu dependeat actio

nn) Dans les Memoires de l'acad. Roy. des Sc. 1755. pagin. mihi 232. ſous le titre: Examen d'une praeparation de Verre d'antimoine, ſpecifique pour la dyſenterie.

actio vitri antimonii, quod admodum minuta dosi datum nunquam purgantem effectum edit. Ut fierem eius mutationis certior, quam cera, vitro antimonii iuncta, producit, alio experimento posui integra frusta vitri huius in medio cochleare ferreo, eaque undique cera texi. Observavi, quod pro eo, ac cera fundebatur, & albo dissipabatur fumo, vitri fragmenta intumuerint, & bitumen aliquod referre visa sint. Horum frustorum alia emollita sunt in cera, ut mergerentur, & formam cavi cochlearis assumerent. Vitrum hoc postea adparuit instar fragmenti metallici, spissa obducti vernice, tam diu super ignem detenti, donec vernix non amplius spargeret fumum. Fragmentorum orae rotundae factae erant, nigra splendebant, neque diffracta vitra vernicem amiserunt oo). Frustorum horum medium verum erat antimonii vitrum, nullam passum mutationem. Hactenus *Dn. Geoffroy.*

§. 14.

Inquiramus iam in ea, quae priori paragrapho indicavimus. Quid in antimonii vitro sit, demonstravimus §. 3 - 8. Cera autem non est, nisi oleum, per acidum aliquod coagulatum pp). Ubi igitur acidum cerae sublatum erit, resolvetur cera, & non erit, nisi *sui generis oleum.* Applicatis his ad nostra, videmus, ope ignis abigi acidum, quod oleum cerae coegerat. Restabit oleum. Cera fluens undique circumnatat antimonii vitrum, eiusque adhaeret partibus, hac ratione in vernicem aliquam conversa, omnino bituminosam & pinguem; oleum enim cerae verè bituminosae indolis est. Haec theoria igitur egregio nititur fundamento, & praecipue ea confirmatur obser-

oo) Experimentum hoc repetii. Eadem inveni. Detexi autem, calenti adhucdum vitro ceram in superficie ita tantum adhaerere, ut non admodum difficili opera solis digitis eam abstergere potuerim, claro argumento, calorem internum ventriculi minorem esse eo, quo abstergi à vitro potest cera, aut & ceram, semel frigefacto adhaerentem antimonii vitro, nullo inde liquari & avelli posse igne, certe non nisi valido admodum. Nam imposui furno valde calenti vitri cerati frustum, nulla facta cerae eliquatione.

pp) Macquer libr. cit. Part. II. pag. 629.

ſervatione, quam nos addidimus qq). Videtur quidem Cl. *Dn. Geoffroy* ab initio aliquam de reductione in regulum fovere coniecturam, eam autem ipſam altero refutat experimento. Neque ſane illa multum cum veritate convenit, quia non niſi ſuperficiebus vitri cera adhaeret, & ita quidem, ut haud difficulter abſtergi queat, *ſi quidem vitrum adhuc calet.* Hoc vero non auſim ſpecialius explicare, quî fiat, ut frigefacta haec fruſta vernicem ſuam, quantumcunque digitis trita, nullatenus dimittant. Interim, ut id credam, evicerunt obſervationes.

§. 15.

Poriſmata ex his deduci queunt varia. 1) Cur antimonii vitrum ceratum nullas excitat emeſes? 2) Cur quandoque provocat vomitus? 3) Cur omnino producere deberet vomitus, ſi vitrum antimonii hyacinthinum ſpiculis acutis metallicis ageret? 4) Cur ceratum alvum movet, & quando? 5) Cur non? 6) Cur noxium, ſi acida multa in primis viis nidulantur? 7) Cur propinato hoc medicamento, potus, fermentationem paſſi, damnandi? Paucis dilucidabo quaeſtiones has.

Prima. Vitrum antimonii, vernice hac vituminoſa obductum, ita conſtitutum eſt, ut in eius ultimos receſſus penetrare nequeant humores, qui arſenicales particulas poſſent auferre. *Secunda.* Si nimia adeſt nervorum ventriculi irritabilitas, vel quando tales liquores inſunt ventriculo, qui reſolvunt, abſtergunt, vernicem hanc, ut acidi praeſertim, ita ut deinde vitrum, & arſenicum, in vitro deliteſcens, menſtruis pateat. *Tertia.* Vernix iſta tam ſubtilis eſt, ut ſpicula illa ſalina non obvolvere poſſet cruſtâ tam denſâ, quae impediret, quo minus, actione parietum ventriculi, intrudi poſſent in tunicam ventriculi nerveam; certe tam profunde introagi ſub his limitibus non queunt. *Quarta.* Recurrit reſponſio, ad ſecundam propoſita quaeſtionem. Addo, teſte obſervatione, leniora emetica, ventriculum non moventia, quandoque inteſtina tamen ad alvinas egeſtiones provocare, uti fortiora purgantia ſaepe

qq) Vide illa, quae §. 13. nota oo) ſubiunximus.

ſaepe ſubvertunt ventriculum, antequam ſubierint inteſtina. *Quinta.* Repetenda eſt, pro ratione circumſtantiarum variata, reſponſio, primo addita porismati. *Sexta.* Vide quaeſtionem ſecundam. *Septima.* Faciles in aciditatem ruunt potus fermentati, quae iterum vernicem bituminoſam poſſet corrodere. Ordine enim naturali acida fermentatio excipit ſpirituoſam. Iſta vero calore corporis & oritur & fovetur, immo vero vix nominabis liquorem, fermentatione natum, acidi charactere non manifeſto inquinatum. Addo, quod meabiles admodum ſpiritus ardentes ceram ſponte ſua ſolvant. Nemini porro erit dubium, ſpiritus eo acido ſcatere multo magis, quo puriores ſunt illis, quos de vino aliisque liquoribus, fermentatione parant.

§. 16.

Si quidem diſſertationem hanc & practicum praeſtare volumus uſum (at volumus largiſſimum) addenda erunt ea, quibus doſibus ſit exhibendum antimonii vitrum ceratum, quibus medeatur morbis, & quibusnam opus ſit circa uſum eius cautelis. *Doſis* rr) adulto ordinariò exhibenda, eſt à granis X. ad XII. Debilioris texturae homines ab initio non niſi V-VI. grana ſibi exhiberi volunt, aucta doſi aut imminuta, pro ratione effectus. Infanti decem annorum dentur II-IV. grana. Ætas trium quatuorve annorum vult I-III. grana ss). A parva copia initium faciat medicus, ab uno nimirum alterove grano, ſenſim pro re nata, per ſequentes dies ad XVIII. immo XX. grana adſcendendo. Doſes utplurimum tres ſufficiunt aut quinque. Nec robuſto ſubiecto ultra grana V. prima vice dentur. Cautus ſis, ne doſin eius cito augeas ante, quam effectus eius ſit conſpicuus, ne ſequatur hypercatharſis. Sola haec eſt

rr) Edinburghiſche Bemerckungen. loc. cit.

ss) Philoſophical Transactions. Vol. XLVII for the Year 1751. and 1752. London. 1753. p. 273. ubi habentur obſervationes de effectibus vitri antimonii cerati, Gallice conſcriptae à Cl. Geoffroy, & anglice verſae à Cl. Thom. Stack. Conf. Comment. Lips. de rebus in ſcientia naturali & medicina geſtis. T. III. pag. 32.

eſt ratio, ob quam *Cl. Dn. Pringle* uſui eius non omnibus favet modis, monet enim tt), moderatam ceterum doſin diverſos apud aegros modo nimiam eſſe, modo non ſufficere. Haec de doſi!

§. 17.

Iam loquemur de *morbis, quibus id opitulari comperti ſunt medici.* Excitabimus ulterius libros, ſupra dictos xx). Prodeſt in *dyſenteria*, maxime *rubra*, ſive *cum*, ſive *absque* febrilibus motibus incedente. Conducit eius uſus in *diarrhoeis* etiam, quamvis hic crebrius, quam in dyſenteria, ſpem defraudaverit. *Hyperemeſes* ſiſtit. Uſum habet in *haemorrhagiis uterinis*, uti & in *haemorrhoidum fluxu nimio*, immo etiam in *Colica*, a mucoſa tenacitate, in primis viis ſtabulante, orta. Utilis eſt in *febre quartana* vel pertinaciſſima, & interdum quoque in *fluore albo*. In *febribus intermittentibus*, ter quaterve diebus intercalaribus adhibitum, ſaepe eas tollit. *Dn. Geoffroy* yy) exhibuit idem, ad imitationem *Doct. Paisley*, *Angli*, in *haemorrhagiis* quibuscunque, quamvis illae & lipothymias habuerint comites. Adhibuit idem zz) in *Colicis Saturninis*, vulgò *Pictonum* dictis. Contra quascunque *nimias excretiones* id laudavit aaa) *Excell. Dn. Praeſes* *). *Idem* medicamentum noſtrum ſummi eſſe nominis vidit, ubi dyſenteriae appetitus deiectiones, viriumque proſtrationes ſuccedebant, ſilente iam morbo principali. Nolo me immergere dubiis iſtis, quae alias formari ſolent contra medicamentorum fidem laudesque. Meis fungantur hac ex parte vicibus ii, qui ſaepius iam ad aegrotorum acceſſerunt lectos. Videant, utrum eventus confirment auctorum, hic dictorum, effata, quae tamen ubique morborum relationibus ſinceris veritatis adepta ſunt characterem.

Nolo

tt) Beobachtungen über die Kranckheit einer Armee. Altenburg 1754. p. 260.

xx) §. 16. nota rr) & ss).

yy) Memoires de l'Acad. Roy. An. 1745. pag. mihi 233.

zz) Libr. dict. pag. mihi 230.

aaa) Diſſertat. in praefamine dicta pag. 28.

*) Providum autem oportet eſſe, cenſeo, ne eas, quibus criſin interdum moritur natura, praemature ſupprimat medicus.

Nolo, ut qualecunque meum, medicamentum hoc omnibus commendandi, ſtudium, plane nauci habeatur, eiusque oſores vocitent:

Quid tanto dignum feret hic promiſſor hiatu?

§. 18.

Iungamus *cautelas practicas*. Dari poteſt, ſive praemiſſa ſint venaeſectio & vomitoria, ſive non. Interdum efficaciâ ſuâ aegrotis dysphoriam excitat & vomitus. Fere omnibus alvum laxat. Subinde vero absque ulla evacuatione accedente ſanat. Dyſenteria ſi ferox eſt, minus deſident aegroti, hoc uſi vitro, ac prius. Si nimis vehementer agit, aut aegrotum delaſſat, uſus eſt ſuſpendendus aliquandiu. Alii unica, alii pluribus egent doſibus, & tum praecipue, ubi doſes priores nimis parcae erant. In experto habetur, exiguam doſin in dyſenteriis diuturnis ſine uſu fuiſſe. Si tertia quartave vice ſumtum eſt, ſedes raro cruentae eſſe ſolent, tormina ſopita ſunt, & ſublata eſt Cacophoria, neque adeo tenax redit mucus. Ieiuno deglutitum tempore, optime operatur. Ante trihorium deinde bibere non conducit, niſi orto vomitu. Dare idem non licet in diarrhoeis colliquativis, phthiſeos tragœdiam claudentibus. Cave vero, ne quamvis diarrhœam, corpus depaſcentem, pro colliquativa habeas bbb), & ob errorem hunc detinearis, quo minus auxilium aegroto adferas.

§. 19.

Si ingeſtum eſt vitrum antimonii ceratum, interdicendus eſt uſus liquorum, fermentatione exercitatorum ccc); ſuadenda vero ſunt lacticinia cum Oryza & pane, aut iuſcula gallinacea, cremorve hordei. Ægrotus nil ingurgitet frigidi, niſi ſubinde parum gelatinae Cornu Cervi ddd), & ad reficiendam

bbb) Egregia hac de re habet Illuſtr. van Swieten, Comment. T. II. p. 382. Rarus hic eſt affectus, & vix unquam admittit ſanationem. Quis enim putet, vitrum antimonii ceratum deſtructa plane viſcera reſtituere poſſe?

ccc) Rationem fuſius diximus §. 15. h. d. ad quaeſt. 7.

ddd) Videtur cautela haec morbo ipſi magis, quam medicamenti uſui deberi.

dam linguam, ſuccis irrorantibus exhauſtam, fallendamque ſitim, conditum Ribium poteſt permitti.

§. 20.

Gravidis, lactantibus & ſugentibus tuto exhiberi poteſt. His ad granum dimidium *). Si in fluxu dyſenterico adſint tormina vehementia cum caloris in abdomine ſenſu, prius dari non debet, quam dolores convenientibus remediis facti fuerint mitiores. Nil metuas mali, quamvis XII. aut XV. doſes exhibere cogaris. Prodeſt, ſive dyſenteria epidemice graſſetur, ſive ſporadice. Inter 190. aegrotos nullus, ſumto hoc medicamento, mortuus eſt. Quo in ſubtiliorem pollinem redactum eſt vitrum, eo fortior vis eſſe ſolet, ita, ut unum granum talis pulveris plus praeſtet, quam duo grana, groſſo modo triti. Omnia acida vegetabilia vim eius emeticam quam maxime, & ad vitae periculum usque, augent eee), hinc eorum uſus tum prorſus erit interdicendus, nec unquam, ſi bolum inde conficere velis, acidi ſyrupi adhibendi ſunt. In uterinis evacuationibus uſus eius ſit conſtans per XVIII. aut XX. dies, eoque ſolo in virgine XVIII. annorum fluor albus curatus eſt. Iungi ipſi queunt extracta amara, ut dolores ventriculi, interdum oriundos, antevertant. Ea, quae §. 15. n. 6. notavimus, iubent hanc quoque addere quaeſtionem: Annon proficuum foret vitro antimonii cerato vel praemittere vel iungere abſorbentia, quae acidam ſaburram, in primis nidulantem viis, inefficacem redderent, ne eſſet, quod metueretur hyperemeſis? Cur *Dominus Pringle* uſum eius pertinacioribus dicare tantum velit morbis fff), non video. Interim tamen certum eſſe exiſtimat idem, ibi praeſertim, experientia teſte, vitri huius uſum conducere, ubi non violata nimis inteſtina ſint, neque nimium febricitet viribusve deficeret aegrotus.

§. 21.

*) Hic vero cautius mercandum eſſe autumo, quoniam ſugentibus lac ſaepe aceſcit, & coloſtro caſeoſo inteſtina ſaepe infarciuntur, quod mora acrius redditur.

eee) Conf. §. 15. h. d. quaeſt. 6. & habebitur ratio huius cautelae in reſponſione ad quaeſtionem 2.

fff) loc. §. 16. h. d. not. tt. dicto.

§. 21.

Progredimur ad aliud diſſertationis noſtrae caput, diſcuſſu aeque neceſſarium ac iucundum. Scrutabimur, *quomodo agat vitrum antimonii ceratum in corpus noſtrum*, & quamnam praeciſe ipſi inferat mutationem. Reducamus iſtud, quantum fieri licebit, ad certam medicamentorum claſſem. Inveſtigabimus, utrum ſpecifice agat, nec ne. Tentabimus, num ſub canones quosdam generaliores revocari queant iſti, quibus opem fert, morbi. Hoc enim modo demum caſtis conſectariis divinare licebit, annon & in aliis, quibus corpus noſtrum affligitur, aegritudinibus, ſua proſit efficacia, quae ſane tanta eſt, ut vere & medicos in ecſtaſin rapiat, cum morbos, quamquam pertinaciſſimos, uno fere ictu, ope eius iugulent quaſi. Ego certe, tam felicibus coactus eventibus, vitrum hoc ſingulare divinae benignitatis ſpecimen ſua digne ſatis concelebrare laude non valeo, & ſupremum deſuper ſufficienter venerari Numen, quod indies nova caducis mortalium membris largitur fulcra, ſanitatis, à millenis labefactatae cauſis, praeſidia, ſpem fere nunquam deſerentia.

§. 22.

Iuvabit attendere ad ipſa praeparationis momenta. Vitrum antimonii obductum eſt vernice §. 14. Inde hae formantur concluſiones: 1) Ergo arſenicum, in vitro antimonii incluſum, nullis amplius patet menſtruis, niſi iis, quae corrodere poſſent vernicem *). 2) Ergo, ſi forſan ſpiculis acutis metallicis ageret vitrum antimonii, actio horum obtuſa eſſe deberet atque hebes. Certe impedit vernix violentam ſpiculorum in membranas intropreſſionem ggg). Inde quoque minor foret, quem imprimere iis poſſent, ſtimulus. Theorema hoc, quamvis non plane exceptione omni maius ſit, multam tamen veri habet ſpeciem, & ex eo uſum medicamenti noſtri aliqualiter §. 30. demonſtrabimus, in explicatione virtutis anti-dyſentericae occupati.

Verum

*) Conf. §. 15. quaeſt. 1. 2. cum reſponſis.

ggg) Adde §. mox cit. quaeſt. 3.

Verum vim, qua hyperemesin sistit, inde non explicare audeo. Quis enim dixerit emeticorum oblitterari potentiam à medicamento, stimulante quidem ac irritante, sed lenius id peragente? Interim tamen haec vis verè in antimonii vitro cerato latet. Evidentissime hoc in apricum produco experimento, abs me instituto, & amicorum quorundam testimoniis facile confirmando. *Cani adulto, non nimis robusto, parce pasto, exhibui vitri antimonii crudi, grana VIII. Ubi iam apparatus ad vomendum post horam ingruebant, ingessi ipsi grana XII. vitri cerati.* Nolui enim expectare ipsum vomitus actum, ne medicamentum anti-emeticum eiiceretur unâ. *Canis ab initio intremuit aliquantum, tranquillus deinde redditus, per quadrihorium tristis iacuit, dormiturientis ad instar. Neque deiectiones alvinas expertus est, neque vomitus; mascule deinde iterum appetiit, vehementer cibis delectatus, & alacriter per museum errans. Quid, quod? nonnullos post menses eundem vidi, bene curata cute, per plateas discurrentem.* Annon experimentum hoc virtutis anti-emeticae certissimum est argumentum? Idem probatur, dum *hyperemesis, à VII. gr. Mercur. praecipit. Wurzii* orta, *sex granis stibii* huius *cerati* sedata hhh). Repeto igitur, stimulum, additum alteri, quamvis minorem, excitare magis, quam sedare motus, in ventriculo maxime, & proinde in loco hoc vitri antimonii cerati actionem non explicari posse solo minore stimulo, quem ventriculi membranis applicat.

§. 23.

Patet ex his considerationibus, fieri vix posse, ut à priori, ut aiunt, multum lucis problemati nostro possit adfundi. Tentabimus, utrum à posteriori aliqua habeamus, nobis proficua. Si *morbos* iii) apud me cogito, quibus hactenus vitri cerati usum dicarunt medici, itidem parum fructuum inde mihi nascitur. Aliquos inde deducam Canones. Eorum *primus* sic se habet: Prodest in nimiis excretionibus quibuscunque, destructionem vasorum, liquida naturaliter coërcentium, eorundemque

hhh) Edinburgh. Bemerckungen. Tom. cit. pag. 258.

iii) Conf. §. 17. h. diss.

demque maiorum, non comitem habentibus. Vix enim autumo, tum quoque id profuturum esse, si à materia quadam acri aut ferramento dilaceratae sunt vasorum tunicae, vasaque violata fuerint vel maiora, vel multa, vel arteriae, quamvis non insigniores. Inde nec prodesse potest in *diarrhœis colliquativis*, quod observatione sua *Practicus dexterrimus*, *b. Dn. D. Riecke*, *Physicus olim primarius Stuttgardianus*, confirmavit. *Alter Canon* sic exprimitur: Prodest in morbis, à debilitato intestinorum tono oriundis. Docet id Colica pituitosa & saturnina. *Tertius*. Conducit, quamvis sedes morbi non sit in primis viis; ergo & in loca agit remotiora. Discimus id, dum efficaciam eius in haemorrhoidum nimium fluxum, album fluorem, haemorrhagias varias, excretionum aliarum multas species, ruminamur. *Quartus*. Proficuum est, quamvis notabiles etiam lateant obstructiones. Elucet hoc ex febribus intermittentibus, quartana maxime, per medicamentum nostrum curandis, quae utplurimum alicubi in abdomine quandam arguere iubet obstructionem.

§. 24.

Verum, quid inde ad theoriam aliquam condendam? Illa potissimum moveri alicui posset suspicio, num non agat *adstringendo?* Ast, neque hoc dici posset, sine fallaciae formidine. Varia impugnant sententiam hanc argumenta. Si adstringeret, nullas evocaret ventriculi subversiones, nullas sedes, quas tamen multoties excitat. Retineretur materia peccans, post aliquod tempus novas minitatura turbas. At recidivae sequuntur nullae, neque alia pedissequa corpus pati debet detrimenta. *Excell. Dn. Praeses* aliique Viri, eruditione sua clarissimi, post frequentem & diu iam protractum eius usum, id didicerunt; ita, ut ne unicus quidem aegrotus inde male habuerit. Confirmant idem Edinburghenses. Ergo vel corrigi vel eliminari debet materia morbifica. Norunt enim omnes, quanta malorum turba apertis irruat portis, ubi, praematuro fervore, cortice peruviano aliisque adstringentibus febris intermittens sopita quidem, fomes vero non extinctus est.

 Quanta

Quanta quaeso mala non persequerentur corpus, quando materia, albo fluore excernenda, retineretur? Putresceret stagnans, partesque arrodens, tristi sphacelo scenam clauderet tragicam. Neque vero medicamentum nostrum agit *evacuando*, cum multoties sine ulla evacuatione sanitatem amissam restituerit.

§. 25.

Neque vero quodam adscribi potest iure isti medicamentorum classi, cui *Bœrhaavius sistentium* nomen fecit kkk), de quibus asseverat, quod nervorum stimulum specifice destruant; illisque maxime adnumerat opium corticemque Peruvianum. Cum enim saepe vomitus faciat, & haud raro (licet in contrarium etiam non plane infrequentia sint exempla) sine stimulata alvo cura absolvatur dysentericorum & diarrhœis laborantium, equidem non ea ero audacia, ut sub hunc referam medicamentorum phalangem nostrum è stibio praeparatum vitrum. Ad *relaxantia* referre, sine piaculo ne cogitare quidem licet. At, si morbus corpus vexat *cum materia*, ut dicere amant Pathologi, neque ulla excretio usum vitri antimonii cerati sequitur, quid tum? Quomodo agitur circa materiam peccantem? An nostris iterum assimilatur humoribus? An transpiratione insensibili nostro difflatur è corpore, antea praeparata sufficienter? Sane circa hanc rem aliqua mihi subnascuntur dubia, quae Oedipum, non me Davum postulant.

§. 26.

An agit *specifice*? Ardua quaestio! *an dantur specifica remedia, maxime interna?* Inquiramus hanc in quaestionem! Primo loco investigemus, quid sint specifica interna. *Remedium specificum internum* est tale remedium, quod uni tantum corporis parti dicatum est; aut & tale, quod uni morbo & uni eius speciei, certe utplurimum, medetur; ita tamen, ut usum eius aliis sub circumstantiis aliisque morbis non semper excludat. Sed, si hoc posterius praestat, id revera tamen ad specificum eius agendi modum non pertinet, qui ad unicum tantum restrin-

kkk) Tract. de viribus medicamentorum. C. IX. p. 109.

ſtringitur morbum, & quandoque ad unicam eius varietatem aut ſpeciem; ita certe ipſis exemplis interpretari ſpecificorum notionem legas Medicorum celeberrimos. Non confundi debet haec ſpecificorum idea cum *curatione* iſta *particulari Bœrhaavii*, qui lll) per eam intelligit talem, ubi remedium in malum ſolummodo agit. Sic v. c. Opium, in dyſenteria exhibitum, ſolum in nervos ſuam exercet narcoſin; inde tamen non ſpecifica gaudet vi anti-dyſenterica, ſed tantum quoddam levat ſymptoma, dolores puta.

§. 27.

Specifica interna dantur nulla, eo maxime ſenſu, quem priorem expoſuit proximus aphoriſmus. Et ſi quae apud auctores dantur, non ſunt niſi ſplendida ignorantiae aſyla. Remedia haec vel lactea ſubeunt vaſa, ſanguini ſuffundenda, vel in ſolis viis primis operantur. Si prius eſt, tum per totum corpus torrente purpureo ad quaeque rapiuntur puncta, & ubicunque reſiſtentia partium noſtrarum minor eſt, quam medicamenti vis, ſuam exſerent efficaciam & activitatem applicabunt tam ſolidis quam fluidis. Neque hic valet, quam ruinoſo ſatis adhaeſionis fundamento ſuperſtruxit Cl. *Boiſſier* mmm), de ſpecifica medicamentorum actione, theoria, unâ cum fundamento ſuo facile evertenda. At in auxilium vocabis forſan obſervationes, à natura abſtractas, quibus didiciſti, etiam non admiſſo adhaeſionis principio Hambergeriano, in hepate ſecerni praeciſe bilem, non urinam, in renibus hanc, nec bilem, & ſic porro; putas, tuto inde formari concluſionem, ita quoque poſſe alias corporis partes, externas internasque, faciliorem experiri horum illorumque medicamentorum actionem. Niſi haec, alia nulla erit evadendi ſpes. Verum hoc rediret & reduci deberet ad effectum œconomiae corporeae humanae, cuius cauſam ignoramus, ſufficiat autem illum experimento cognoviſſe, modo certè is ſemper adſit. At forte dabuntur ſpecifica,

lll) Aphor. de cognoſcend. & curand. morbis. n. 9.

mmm) Abhandlung von den Arzneyen, die in gewiſſe Theile des Körpers mehr als in andere würcken. Conf. Hamburg. Magazins T. XI. p 5. ſqq.

cifica, in *primis viis* ſuam exſerentia facultatem? Verum quomodo? Varia ratione nervos ibi determinari poſſe, negamus neutiquam, ſed ubinam eſt aliquid ſpecifici? Oportet, id ut intelligamus, pleniſſime cognoſcere, atque profundiſſime omnes poſſibiles relationes nervorum ad medicamenta, & horum ad nervos, quas ante ultimam ætatem nulla forte denudabit dies. Has vero abnegare in totum audebit nemo, cum toties obſervatio earum varios nobis offerat effectus. Certe in Opio & Cortice Peruviano nil tale patet & rationi & ſenſibus, & me iudice falſa plane eſt conſequentia, quam aliqui ſuis formare videntur in ratiociniis, id medicamentum omnino eſſe ſpecificum, cuius agendi modum nondum ſatis perſpectum habemus. Quot, quaeſo, in promtu forent huius cenſus ſpecifica? Forſan agit ille Cortex Peruvianus, quem utplurimum noſtris invenimus in pharmacopoliis (de eo enim, ceu uſitatiſſimo & vix ultra mediam bonitatis notam aſcendente, hoc valet) dum adſtringendo leviter, roborat. Videtur velificari huic ſententiae *Illuſtr. van Swieten* nnn), dum aperte fatetur, inducias ſolùm promittere corticem, non ſanare. Multum vero ab eo diſtamus, ut optimo iſti & ſelecto cortici, quem vero raro aut nunquam, certe parce admodum, vidit Germania, amaritiem & acrimoniam aromaticam denegare velimus, eumque inter adſtringentium vulgus referre.

§. 28.

An reducitur antimonii vitrum in regulum per incerationem? Iam aliqua monui ad §. 14. Oſtendi ibi experimentis, tam iis, quae fecit *Dn. Geoffroy*, quam noſtris, vix veroſimile eſſe, ut reducatur in regulum antimonii vitrum. Interim tamen mirum cuidam hoc videri poſſet, quoniam cera inſignem phlogiſti quantitatem in ſe continet, ita, ut à priori vix adeo careret probabilitate, ſi exiſtimares, veram fieri reductionem. Norunt enim omnes, qui vix primis, ut aiunt, labiis chemicam deguſtarunt artem, nullius niſi phlogiſti additione opus

eſſe,

nnn) Comment. in Boerhaavii aphoriſmos T. II. p. 538.

eſſe, ubi calcem aliquam metallicam in priſtinum integritatis ſtatum reſtituere volunt, ſi quidem reſtitutio talis locum invenit. Verum enim vero, quamvis hic multa adſint reductionis requiſita, vix tamen videtur ea noſtrâ fieri in praeparatione. Sufficiens quidem adeſſet phlogiſti quantitas; interim tamen non ita disponuntur encheireſi praeparationis particulae vitri minimae, ut introrapiant principium inflammabile. Certe, ſi vel plurimum largiri velimus, eam non plane ineptam iudicaremus ſuſpicionem, qua quis autumaret, ſuperficiem externam vitri mutari in regulum. Verum, licet id, quamvis non demonſtratum, admitteremus, neutiquam aliquid inferri posſet circa actionem, quoniam antimonii regulum easdem exhibere utilitates oporteret, cui vero experientia abunde contradicit. Ergo in antimonii vitro cerato nulla in regulum reductio, certe, ſi ulla foret, foret admodum imperfecta!

§. 29.

An agit dividendo & divertendo motus? Propoſuit quaeſtionem hanc *Excell. Dn. Praeſes in diſſert. ſupra memorata pag. 29.* Non ſuccenſebit *benigniſſimus Praeceptor* diſcipulo, qui ulterius eius inquirere in ſententiam conatur. Licebit diducere magis & evolvere quaeſtionis huius verba. Ita vero ſe habebunt: Videmus iis in caſibus, in quibus proficuum eſt ceratum antimonii vitrum, inteſtinorum maxime nervos, nerveasque eorum tunicas ſingulari irritari modo, omnemque fere morbi impetum huc ruere. Annon per medicamentum hoc fit, ut etiam cum aliis partibus, maxime inteſtinorum vicinia, is impetus communicetur, ut minor mali vis ſit in nervos inteſtinales, diviſis iam ferociae theatris, & per plura loca, aut & ſurſum verſus ventriculum, aucto motu, ſcil. antiperiſtaltico, impetuque diviſo, ita, ut *partim* plura puncta, quam prius adficiantur, & ita diſtributis ferociae applicationibus, ſingulae minus doleant; *partim* etiam motus excitetur & ſtimulus, ſtimulo morbi plane contrarius. Haec ſunt ea, quae ad quaeſtionem rite intelligendam fuſius dicenda erant. Inveniemus quidem, explicationem hanc non omnibus ſufficere

cere

cere morbis, quibus opem fert ceratum antimonii vitrum, nisi dicas, in iis morbis, qui magis ab intestinali tubo distant, solam revulsionem, motû in eô excitato per vitri applicationem, effectibus desideratis parem esse. Attamen morbi quidam, quibus maxime medicamentum nostrum ab inventoribus suis fuit dicatum, dysenteria maxime & diarrhoea haud parum lucis inde sortientur.

§. 30.

Si scil. nostras has, de agendi modo, theorias ab omni vanarum hypothesium suspicione liberas esse volumus, non nocebit ita argumentari: Vitrum antimonii ante incerationem emeticum fuit. Jam vero mihi neutiquam curae amplius erit, operationem vitri antimonii crudi huc denuo revocare. Quomodocunque id agat, par mihi erit. Sufficit nosse, quod ceratum non vomitus producat, solvi nequeat in ventriculo, neque in vasa lactea possit intrare. Agit igitur contactu suo. Immediatus vero hic non conceditur; quomodocunque deinde superficiem cerati putaveris figuratam, idem est. Satis est observasse, & indicasse superficiem mutatam, qua in nervos etiam variatur efficacia & agendi modus. Ex hoc impedito immediato contactu deinde intelligitur, cur minor ista sit efficacia, quam iam in corpus exercet antimonii vitrum, bituminosae vernici inclusum; forsan enim, cum extractio arsenici per vernicem denegetur, vitrum alia iam agit ratione, quod effectus docet, cum non libere efficaciam suam possit exercere, incrustatum cera, quae crusta tamen adeo tenuis & laxe inhaerere videtur, ut vero vix sit simile, omnem exstinguere vim stimulandi, ut maneat aliqua, vomitui quidem impar, sed par tamen succutiendis leniter nervis, & alia ratione, ac morbi materia, & alias in directiones, & in ventriculo forsan praecipue. Puto igitur, ventriculum eiusque nervos, sub dysenteriis & diarrhoeis minus vexatos, talem excitari ad motum, qui, motui morbi peristaltico oppositus, sursum agit, maxime ubi ex observationibus repetimus, alium esse ad vomitus quandoque, quandoque stimulum alium ad alvinas deiectiones. Haec praecipue eos facile

cile habebunt assentientes, qui de Stahlii secta morbos hos inter morbos motuum numerant. Fortasse etiam hoc modo agit *Squilla*, ut quidam autumant, variis in pectoris affectibus. Dicunt, eam solo forti operari stimulo, quem ventriculo imprimit, & fibrarum tensiones & humorum congestiones in pectus factas, iam determinari & derivari versus inferiora. *Forsan* quoque cera, quamvis immutata aliquantum, tanquam *evporistum* contra diarrhoeas & dysenterias remedium, laxando, leniendo, mulcendo tensas a stimulo morbi fibras, proderit. Forsan & sua tenacitate, roborat fibras, relaxatas post nimis crebras tensiones. Videtur id probare observatio practica *Exc. D. Praesidis*, qui vitrum, post dysenteriam trium hebdomadum, iam quoad excretiones alvinas remittentem, & summa virium prostratione, plenoque ciborum omnium fastidio praecipue molestam, exhibitum, vidit insequi cito vigentem appetitum, & vires ad miraculum renatas.

§. 31.

Transimus ad explicandam *Pictonum Colicam*. Putasset quis, theoriam hanc supponere semper irritationem nervorum abdominalium, quae omnino hic non est, cum potius paralysis obtineat. *Celebris Amsteledamensium medicus, Dn. D. Grashuis*, nuperrime demum suis demonstravit observationibus*), specificam contra Pictonum colicas methodum, adstrictivis opus habere, iisque validioribus. Possent igitur hae aliquod movere dubium, utrum simili modo & in hoc morbi genere operetur vitrum antimonii ceratum. Interim frequens nos docet experientia, morbos, nervis quamvis non directe insideant, discuti tamen posse, facta in hos ampla satis impressione, quae divisa vi faciat, ut impetus, cum unam deserit partem, cui nimium insidiabatur, & minuatur, & in salutem cedat minutus eo ipso, excitetque alias

*) Passim has indicavit in tractatu suo, quem inscripsit: De colica pictonum tentamen. Acc. de natura, sede ac origine hydatidum, disquisitio. Amstel. 1752.

alias partes fibrasque contra damna, quae aliis minatur morbus. Succinit etiam ratio, quae (prouti nos in universum docet, magnam esse nervorum in partes omnes efficaciam in sanis & aegris) monet, nervos vasis, sanguiferis maxime, & membranis ita implantari & innecti, ut experientiae problema huius generis non adeo difficile solutu videri possit.

§. 32.

Fatemur, alibi difficiliores esse nodos, ubi de aliis excretionibus sermo est, & praecipue ubi de *haemorrhagiis* agitur. Salva tamen res est, si *partim* ex praxi medica revocare in animum placet, morbos plurimos, quorum subiectum ab intestinali tubo maxime remotum est, sanari tamen posse, sola mutatione notabili, nervis ventriculi aut intestinorum impressa; vel, ut rem generalius exprimam, facta quacunque notabili hunc intra tubum intestinalem mutatione; *partim*, ubi e principiis physiologicis revolvimus, esse summam ventriculi nervorum & mesenterici plexus mobilitatem, influxum consensumque cum aliis, longissime dissitis ab his regionibus, partibus. Hac igitur ratione certe non amplius adeo obscura manet actio medicamenti nostri; quamvis inficias ire nequeamus, multa hinc inde dubia adhuc suboriri, si ultimum ad usque unguem haec inquirere conabimur. Satis est interim, tantum dixisse, quantum in re tam ardua nostri qualiscunque ingenii dotes suggesserunt. Neque vero hoc oneri erit *Optimo Praeceptori*, quod effatum eius variis adhuc subiaceat dubiis, cum, uti optime novi, quaestionem hanc non ita voluerit intellectam, ut certum extaret eius hac de re arbitrium, quod ex dubio enunciationis modo abunde patet.

§. 33.

Verum, quamvis exacte plane modum agendi determinare non valeamus, id tamen nulla ex parte usum eius & utilitatem offendit. Unicum id inde redundat incommodum, quod aliis adhi-

adhiberi morbis non ita queat, ut iam a priori certò efficaciam eius praeſagire poſſimus. Verum, cum utplurimum in praxi medica caſuum analogia nos ducat, eam hic quoque ſequi oportet. Vix igitur multum errabit, qui ab ipſo aliquid efficacis auxilii expectabit, ubi notabilis abdominalibus nervis, & toti nerveae corporis compagi imprimenda eſt alteratio. Inde hae quaeſtiones natae ſunt, quarum veritatem & reſolutionem inveſtigent alii. Ego certe, cum iam praxi admovear clinicae, omnem navabo operam, ut eas olim diducam ulterius, & caſtis obſervationibus providoque uſu, cogitata haec vel confirmem vel corrigam, vel & augeam.

§. 34.

I. An prodeſt in epilepſia, maxime ea, quae a terrore ſubitaneo, aliisve leviorum radicum cauſis, ortum traxit?

II. Quid, ſi adhiberetur convulſis?

III. An plurima antimonialia ſolo arſenico efficacia?

IV. Num conducit eius uſus in exanthematibus retrocedentibus?

V. Quales effectus ederet, ſi a rabido cane admorſis exhiberetur?

VI. An palliative prodeſt in morbis, a verminoſa colluvie oriundis?

VII. Medeturne gonorhoeae benignae? nocturnis pollutionibus?

VIII. An licet id exhibere ad diarrhoeas ſiſtendas, ſub morbis acutis ingruentes? an vero tum medicamenta leniora praeferenda?

IX. Quid in lienteria? cholera? ileo?

X. Proderitne in urinae alvique incontinentia?

XI. Num prodeſt in ea diabetis ſpecie, quae ſolam tubulorum ſecretoriorum nimiam amplitudinem pro cauſa agnoſcit?

XII. Annon & alia corpora, metallica maxime, per ſe noxia, ut Arſenicum, Mercurius ſublimatus corroſivus &c. ſimiliter cera corrigi poſſent? Quis deinde eorum uſus, ſi quidem id fieri poterit?

§. 35.

Hanc prius abſolvere non poſſumus tractationem, quam noſtros monuerimus lectores, hae dum typis exſcriberentur paginae, incidiſſe nos in *Comment. Lips. de rebus in Scientia naturali & medicina geſtis T. IV.* ubi *p.* 76. variae novae deprehenduntur circa medicamentum noſtrum obſervationes, ex promptuario iſto, *Gentelman's Magazine* dicto, deſcriptae. Maxime notandum inde venit, adhibendum praecipue eſſe antimonium compactum, rubrum & transparens; denegari vitri cerati uſum in alvi fluxu eo, qui ab inflammatione thoracis aut abdominalis alicuius viſceris ortum traxit; porro in aegris, haemoptyſi vomituique cruento obnoxiis, aut quibus deſcenderunt inteſtina, necdum fuere repoſita; neque detur ante V. S. adminiſtratam plethoricis. Abſit in febribus ardentibus aliisque morbis, quorum exitus eſſe ſolet in phthiſin. Exulet in dyſenteria, quam reſolutio ſanguinis excepit, & ubi deiectiones fieri ſolent praeter voluntatem, aquoſae & inodorae. Habetur etiam ibi exemplum, ubi in epilepſia, ut & mania, effectus egregios, L. vicibus exhibitum, demonſtravit. Reliqua, minus neceſſaria, & temporis & ſpatii ratio, vetant deſcribere.

§. 36.

Unicum reſtat, quod omitti ſine errore nequit. Eſt variatio aliqua remedii huius, quam excogitavit *Dn. Geoffroy* ooo). Tentavit terere antimonii vitrum ſuper porphyriten, cum liquore quodam, qui ſufficeret ad levem ibi relinquendam oleoſi por-

ooo) Memoires de l'Acad. Roy. an. 1745. paginis dictis.

portionem. Didicit, vitrum, hac paratum ratione, parcissimaque exhibitum dosi, eandem exserere efficaciam, ac quidem vitrum antimonii ceratum, quamvis hoc dupla triplave dosi datum sit. Putat, oleosam spiritus vini, quem hîc adhibet, partem, vitri obducere superficiem, & sic vernicem aliquam constituere. Attamen vitrum, hac praeparatum ratione, aeque tutum non videtur. Primo enim vero non est simile, oleosam spiritus vini partem sola laevigatione separari a partibus eius reliquis, & sic constituere vernicem. Secundo: si vere tali obduceretur vitrum antimonii vernice, adeo subtilis illa esset, ut resistentiam vix multam obverteret liquoribus ventriculi, eam diluentibus nimium & abstergentibus. Tertio: cum dosis medicamenti huius nequaquam eadem semper esse possit, facile poterit fieri, ut nimium eius ingereretur, corpori noxa futurum. Valida satis haec esse argumenta censeo. Verum ipse postea Dn. Auctor in alio scripto ppp) hanc reiecit praeparationem, & minus fidae ceratum anteposuit antimonii vitrum.

§. 37.

Haec igitur ea sunt, quae de vitro antimonii cerato disseri debebant. Spero, sermonem meum ita esse institutum, ut suos in praxin medicam emanare iubeat usus. Quis dubitabit, id commendatum sibi habere medicamentum, quod tot tantorumque Virorum & suffragiis & observationibus praestantiae auctoritatem nactum est? Quis me inutilem egisse dicet laborem, dum plurima, quae de excellenti tali remedio dicere permittebant tenellae nostrae vires, sollicite congessi, & quoquo modo ausus fui confirmare? Dulcissima erit laboris remuneratio, summumque in nos inde redundabit oblectamentum, si vel uni homini contingeret ea felicitas, ut nostra hac qualicunque opella sanitas ipsi ac vita restitueretur; quod ut fiat divinum Numen supplices oramus!

ppp) §. 16. h. diss. not. ss) dicto.

TANTVM!

PRAENOBILISSIMO, ATQVE DOCTISSIMO

DOMINO AVCTORI

DISSERTATIONIS HVIVS

S. P. D.

PRAESES.

Quod addo dissertationi Tuae, praesens habet epistola, quae quidem isti Tuo labori hederam non suspendet, qua nec opus habet. Monstrasti mihi per partes, prout Tuis excidebant & manibus, & meditationibus, hanc Tuam dissertationem; voluisti, ut indicarem candide, si quid mea ex mente monendum foret. Legi summa cum voluptate laborem, Tuis certe annis imparem, id est, maiorem, amice tamen aperui passim meum a Te dissensum in rebus minoris momenti, Tuoque libero mutationes permisi arbitrio, nec enim meas in partes quemquam trahere cupio, quem non argumentorum vis convincat, quae non eandem in omnes efficaciam habet sine ulla veritatis ipsius culpa. Libere autem & Medici a Medicis dissentire passim queunt, absque ullo metu, ne dissensum luant aegri. Et haec de ipsa dissertatione Tua.

Quod reliquum est, gratulor Tibi ex animo de felicissimo studiorum Tuorum academicorum fine; gratus, fateor, fuisti mihi discipulus, gratus incola mearum aedium ultra triennium, quo multum etiam frui licuit laborum socio. Venisti ad nos largiter undique imbutus, ornatusque scientiis illis omnibus, quae ad altiores prosperrimum transitum, & academicae vitae amplissimam polliceri messem possunt.

Haec

Haec iacta fundamenta, morum probitate conseruata, indefessa cum industria Medicinae applicuisti, nec ad eam quidquid pertinebat, intactum reliquisti; Tuam ego diligentiam, si quis alius, expertus fui, occupatam continuo. Chemiam quantum excolueris! haec Tibi testari dissertatio potest, quae Tuam etiam prodet in practicis medicis prudentiam. Sed multam etiam Anatomae, Botanicae, Historiaeque naturali operam nauasti, & quae proprie ad Medicinam spectant, ut plene imbiberes dogmata, studuisti sane acerrime. Jam hos Tuos academicos annos foenori da, & faustissimam adi praxin clinicam, quae repetitis Tibi exemplis gratissima praemia soluat & lucra saturati satis theoreticis scientiis animi, quae fausto compenset curarum, & meditationum circa aegros & sanos operosas anxietates consiliorum euentu, si quidem missa vanitate omni, Medicorum turpitudine summa, & fune multos aegrorum strangulante, obseruata contra vera in Deum pietate, quae cito satis leuitatem clinicae praxis dissipat, suaque sapientia ex homine finito ubique facili opera bonum format & in prima praxi Diagnostam, Prognostam, & Therapeutam, clinicae praxi admoueris manum. Quam felix his adiutus eris auxiliis, quibus, quidquid alii sentiant, carere bonus Medicus non potest, quantumcunque humanae possideat sapientiae. Sequere hoc meum consilium, quo Te publice dimitto, nec Te poenitebit olim huius obsequii; & sic amare me perge. Vale, iterumque vale! Scripsi e museo meo, Tubingae D. XXX. Mart. A. R. S. MDCCLVI.

* * * * * * * * *

Impense TIBI gratulor, Praenobilissime atque Praestantissime Domine Licentiate, de egregio quod hodie in publicum emittis, eruditionis TVAE solidorumque TVORVM in medicina profectuum specimine, quos eo ipso nemini non abunde das comprobatos. In eo iam es, ut in rem praesentem veniens, ad ipsos nunc aegrotorum lectos eorum quae addidicisti, facias periculum. Equidem omnium nostrorum in medicina conatuum ultimus quasi finis est, & corona operis, praxis, qua miseris aegrotis exoptata reddatur sanitas, sicque commoda quam plurimum adiuventur publica. Ita Reipublicae enim utiles evadimus, finemque quem medicina sibi praefixum habet, attingimus optime; Ad quem finem omnia nostra collineare debent conamina. Hoc ipsum vero ut facias feliciter, utque TIBI in hoc opere omnia prospere fluant, id est, quod animitus exopto; Exoptata quippe TIBI quaevis augurans apprecansque. Vale faveque TVI studiosissimo

Tubingae die 2do April. 1756.

TH. BENI. FABRO,
Med. D. & Prof. Extraord.

* * * * * * * * *

Freund, treibe noch so hoch die Kunst gesund zu machen;
Vermeiden kanst Du nicht, daß drey darüber lachen,
Die Zeit, der Tod und Du; weil ihr am besten wißt,
Daß Menschen sterblich sind, und alles eitel ist.

gratulabunda mente haec posuit
IO. CVNR. GMELIN,
Medic. & Chem. Dr. & Pharmacopola.

